

Brief aan de leden
T.a.v. het college en de raad

Datum
8 mei 2019

Ons kenmerk
COS/U201900244
Lbr. 19/032

Telefoon
070 373 8393

Bijlage(n)
-

Onderwerp
Stand van zaken Interbestuurlijk Programma

Samenvatting

Ter kennisname treft u hierbij de stand van zaken van het Interbestuurlijk Programma (IBP). We beschrijven hoe het een jaar na de ondertekening van het IBP gaat met gelijkwaardig en opgavegericht samenwerken, hoe we gezamenlijk leren om de samenwerking te verbeteren en wat we de komende tijd binnen het IBP gaan doen. Daarbij heeft het afgelopen jaar de focus gelegen op de samenwerking op niveau van de departementen en de koepels. In dit document beschrijven we enkele opgaven die door samenwerking in het IBP goed vooruit geholpen zijn en enkele waar we nog onvoldoende voortgang op boeken.

Aan de leden**Datum**

8 mei 2019

Ons kenmerk

COS/U201900244

Lbr. 19/032

Telefoon

070 373 8393

Bijlage(n)

-

Onderwerp

Stand van zaken Interbestuurlijk Programma

Geacht college en gemeenteraad,

De Algemene Ledenvergadering heeft in juni 2018 ingestemd met de programmastart van het Interbestuurlijk programma (IBP). In het IBP werken wij samen met Rijk, provincies en waterschappen aan negen maatschappelijke opgaven en een aantal overkoepelende thema's. Opgaven die niet met één overheidslaag alleen aangepakt kunnen worden. We werken samen op basis van gelijkwaardig partnerschap, waarbij iedere partij bijdraagt vanuit de eigen bevoegdheid, verantwoordelijkheid en mogelijkheden. Uitgangspunt is dat we voor bedrijven en inwoners in regio's en wijken werken als één overheid.

In deze brief gaan we in op de resultaten die we het afgelopen jaar hebben bereikt met het IBP, met name op niveau van de rijksoverheid en de koepelorganisaties van de mede-overheden, en welke gezamenlijke agenda we de komende periode hebben om de interbestuurlijke samenwerking en de maatschappelijke opgaven uit het IBP verder te brengen. Op de website van het IBP, www.overheidvannu.nl, treft u per deelopgave de stand van zaken; in deze brief lichten we er ter illustratie een aantal voorbeelden uit.

De waarde van het IBP

De maatschappelijke opgaven staan centraal in het IBP. We hebben ervoor gekozen ons te richten op negen opgaven, die urgent zijn én waarbij minimaal twee overheden zijn betrokken. Gemeenten zijn bij alle opgaven betrokken; provincies en waterschappen vooral bij de fysieke en het Rijk via vrijwel alle departementen.

		Opgave
Fysiek		1. Samen aan de slag voor het klimaat
		2. Toekomstbestendig wonen
		3. Regionale economie als versneller
		4. Naar een vitaal platteland
Sociaal		5. Merkbaar beter in het sociaal domein
		6. Nederland en Migrant goed voorbereid
		7. Problematische schulden voorkomen en oplossen
Overkoepelend		8. Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving
		9. Passende financiële verhoudingen
		10. Overkoepelende thema's

De toegevoegde waarde van het IBP ligt in de basis in twee zaken. In de eerste plaats als het gaat over de *manier van samenwerken*. Bij een gezamenlijke opgave is het niet de rijksoverheid die gedetailleerd de richting van een oplossing bepaalt, maar is gelijkwaardigheid en wederkerigheid tussen de overheden het uitgangspunt. Ieder draagt bij vanuit de eigen bevoegdheid, verantwoordelijkheid en mogelijkheden.

Daarnaast helpt het IBP om *cross-overs* te realiseren tussen de opgaven. Door opgaven aan elkaar te verbinden is duidelijk maatschappelijke meerwaarde te behalen. Zo is de verbinding tussen zorg en veiligheid, logisch op het niveau van wijken, door interbestuurlijke samenwerking hoog op de agenda gekomen. Andere voorbeelden van gerealiseerde *cross-overs* zijn de schuldenaanpak, Vitaal Platteland en Goed openbaar bestuur.

Uitdagingen in de interbestuurlijke samenwerking

Gelijkwaardig samenwerken betekent niet dat we het altijd met elkaar eens zijn en dat samenwerken zonder slag of stoot gaat. De uitdaging in werken als één overheid ligt vooral in zorgen voor een integrale aanpak van de maatschappelijke opgaven. Dit terwijl de werkelijkheid van onze organisaties en volksvertegenwoordiging vaak sectoraal zijn ingedeeld. Dit betekent elkaar af en toe de ruimte geven en met elkaar meebewegen. Uiteraard hebben we in ons partnerschap soms ook te maken met tegenstrijdige belangen en/of politieke uitgangspunten. De voortdurende tekorten in het sociaal domein zijn hiervan het duidelijkste voorbeeld, maar ook andere opgaven lopen niet altijd zoals wij graag zouden zien. Tegelijkertijd blijft de ondertekening van het IBP een ongekende doorbraak in de manier waarop we als mede-overheden met elkaar willen optrekken vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid. We zijn ons ervan bewust dat we ons nog in een leerfase begeven. De stip op de horizon is gezet.

Een greep uit de opgaven

Een overzicht van de stand van zaken van alle opgaven vindt u op de [website](#) van het IBP. Ter illustratie geven wij drie voorbeelden van opgaven die door het IBP duidelijk vooruit geholpen zijn en drie waar nog winst te boeken is.

De opgave Vitaal Platteland is door samenwerking in het IBP verbreed van natuur en landbouw naar een veel inclusievere agenda. Centraal staat nu een samenhangende aanpak in 15 gebieden van opgaven als voedselproductie, klimaat, waterveiligheid, circulaire economie, biodiversiteit en energie om te zorgen voor een economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland. Bovendien heeft het Ministerie van LNV besloten om het volledige budget dat zij voor deze opgave beschikbaar heeft in gelijkwaardigheid met de IBP-partners te verdelen.

Een tweede opgave waarbij de interbestuurlijke samenwerking goed loopt is Problematische schulden voorkomen en oplossen. Onder de vlag van het IBP hebben zeven ministeries, zes grote uitvoerders en een aantal gemeenten en landelijke organisaties de handen ineen geslagen rond drie thema's, waaruit een actie-agenda is ontstaan: sociale incasso, preventie en vroegsignalering, en een effectieve en integrale schuldhelpverlening en beschermingsbewind. Waar acties samenhangen of overlap vertonen met acties die zijn opgezet vanuit andere initiatieven, wordt gekeken hoe deze acties elkaar kunnen benutten of versterken. Het IBP is er om acties te versnellen of op gang te brengen. Hoewel de manier van samenwerken sterk is verbeterd is overigens duidelijk dat er binnen deze opgave nog grote uitdagingen in de uitvoering zijn.

Tot slot zijn wij tevreden over de voortgang van de deelopgave Kansen creëren voor minder zelfredzame jongeren. Het doel is om jongeren van 16-27 jaar op een integrale manier te ondersteunen, zodat zij binnen hun mogelijkheden zo duurzaam mogelijk kunnen participeren in de maatschappij. Dit is een complexe opgave, waarin de leefgebieden wonen, werk, onderwijs, zorg en veiligheid samenkomen. En daarmee ook vier ministeries en veel maatschappelijke partners. Via het IBP heeft procesondersteuning ervoor gezorgd dat ministeries veel meer zijn gaan letten op hun onderlinge samenhang en op de gevolgen die hun handelen kan hebben voor gemeenten. Dit is een zeer positieve ontwikkeling.

De 'proeftuinenaanpak' in de opgave Regionale economie als versneller is een goed voorbeeld van interbestuurlijke samenwerking tussen gemeenten, provincies en het ministerie van EZK. Tegelijkertijd constateren we dat het Rijk bij de verdeling van middelen in het kader van de Regiodeals niet handelt volgens de principes van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Uit 88 aanvragen zijn er 12 gehonoreerd, waarbij de toekenningscriteria niet altijd even helder zijn. Daarnaast constateren we dat binnen de toegekende Regiodeals vanuit de verschillende ministeries met verschillende agenda's en uitgangspunten wordt gehandeld, wat samenwerking niet makkelijker maakt. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot overleggen waarbij zes departementen, die elk hun eigen prioriteit in willen brengen in de regiodeal, aan tafel zitten met één vertegenwoordiger van de gemeenten, die wel mandaat heeft opgehaald.

De opgave Toekomstbestendig wonen kende een lastige start door het niet-ondertekenen van de Nationale Woonagenda door IPO, Unie van Waterschappen en VNG. Met de afspraken uit het IBP in de hand blijven gemeenten gesprekspartner van het ministerie, maar daarbij constateren we wel dat onze positie meer die van 'maatschappelijke partner' is dan die van mede-overheid, met eigen verantwoordelijkheden en belangen. Dat staat op gespannen voet met onze ambitie om gelijkwaardig samen te werken. We merken hier binnen het IBP wel verbetering in optreden.

Tot slot de opgave Merkbaar beter in het Sociaal Domein, waar we een wisselend beeld zien. Allereerst laat het onvermogen van het Rijk de gemeentelijke tekorten aan te pakken zien dat de structurele randvoorwaarden voor interbestuurlijk samenwerken nog niet op orde zijn. Gelijkwaardig en wederkerig optreden is alleen mogelijk als gemeenten dat ook financieel kunnen waarmaken. Daarnaast zien we het aantal (afzonderlijke) programma's kwantitatief sterk uitdijen, waar het IBP er juist naar streeft om dat zoveel mogelijk in samenhang te bezien. Dit is voor middelgrote of kleinere gemeenten nauwelijks te behappen. Op onderdelen gaat dat overigens wel goed. Zo is, mede vanuit het IBP, het thema zorg en veiligheid bestuurlijk veel beter op de kaart gekomen.

Agenda

Met het IBP geven we ruimte aan de beweging waarin wordt ingezet op meer samenwerking om onze inwoners beter te kunnen bedienen en waarin we uitgaan van vertrouwen tussen overheden. Dit levert een belangrijke bijdrage aan het vertrouwen van mensen in de politiek én aan het verder helpen van maatschappelijke opgaven. We signaleren na een jaar IBP een aantal aandachtspunten waar we de komende periode gezamenlijk mee aan de slag gaan.

Verder werken aan maatschappelijke opgaven

Ook in 2019 gaan we verder met het gezamenlijk werken aan oplossingen voor de maatschappelijke opgaven waar Nederland voor staat. Op de [website](#) staan, naast de resultaten van afgelopen jaar, ook de mijlpalen voor 2019 per opgave.

Alle opgaven vragen om een samenhangende aanpak waarbij we vanuit het IBP gemeenten, provincies, waterschappen en ministeries bij elkaar brengen. Het IBP levert procesondersteuning of kennisondersteuning aan de verschillende maatschappelijke opgaven om zo betere interbestuurlijke samenwerking te realiseren, inhoud te verdiepen en netwerken te verbreden. Hierbij is speciale aandacht voor dwarsverbanden tussen de opgaven. Daarnaast is er een pool van experts die op lokaal, regionaal of landelijk niveau interbestuurlijke samenwerking kunnen ondersteunen en versnellen of juist over specifieke expertise beschikken wanneer deze in de eigen organisatie niet beschikbaar is. Er is een (hoog-)ambtelijke en bestuurlijke overlegstructuur rondom het IBP om de voortgang van de maatschappelijke opgaven te monitoren, knelpunten binnen opgaven te signaleren en dwarsverbanden tussen opgaven verder te helpen.

Lokale en regionale praktijk voorop

Tot nu toe is de meeste meerwaarde van het IBP gerealiseerd in de samenwerking tussen departementen en koepels. Om versnelling in de uitvoering teweeg te brengen is een brede beweging nodig om de lokale en regionale praktijk voorop te stellen waarbij we gezamenlijk werken aan het oplossen van concrete knelpunten. Vanuit het IBP zetten we daarom de komende periode in op het ondersteunen van de lokale praktijk en knelpunten en goede voorbeelden nog meer naar Den Haag te halen. In gemeenten, provincies en waterschappen komen de maatschappelijke opgaven immers samen.

Kennis voor alle overheden

De maatschappelijke opgaven zijn complex, omvattend en vergen een innovatieve aanpak. Dit gaat samen met nieuwe kennisvragen en uitwisseling tussen beleid en uitvoering. Het feit dat de maatschappelijke opgaven samenkomen op het lokale en regionale niveau leidt tot een brede behoefte om beschikbare kennis op een slimme manier te delen en tegelijkertijd meer toe te spitsen en toepasbaar te maken voor de medeoverheden. Vanuit het IBP zullen we in kaart brengen welke kennis er vanuit de nationale kennisinstellingen en planbureaus per maatschappelijke opgave al

beschikbaar is, wat nodig is en waar de behoefte ligt zodat we een traject kunnen starten om kennis beter toepasbaar te maken voor het lokale en regionale niveau.

Toekomstgerichte bestuurlijke en financiële verhoudingen

Opgavegericht werken leidt tot mooie resultaten, maar roept ook vragen op over toenemende samenwerkingsverbanden, verantwoordelijkheidsverdeling, passende financieringsinstrumenten, wijze van verantwoorden over geld en de financiële verhoudingen. Daarom kijken we samen naar mogelijke oplossingen om dit richting de toekomst te bestendigen. Zo werken we bijvoorbeeld aan een nieuwe Code interbestuurlijke verhoudingen waarin we komen tot een nieuwe set aan spelregels die past bij deze werkwijze.

Tot slot

Een meer gelijkwaardige, wederkerige en programmatische samenwerking vanuit de samenhangende maatschappelijke opgaven was een duidelijke wens van de vereniging in de onderhandelingen met Kabinet Rutte III. Hoewel dit nog niet altijd het geval is, binnen inhoudelijke opgaven of rond een belangrijke randvoorwaarde als financiering, zijn wij over het algemeen tevreden over de weg die wij zijn ingeslagen met het IBP. In het bijzonder is het hierbij van belang dat we concrete knelpunten en successen van de gemeentelijke uitvoeringspraktijk in kaart brengen, om deze onder de aandacht te brengen van de andere overheidslagen en zo te werken aan een efficiëntere en effectievere aanpak van de opgaven waar we gezamenlijk voor staan. Als u tegen iets aanloopt in de interbestuurlijke samenwerking horen we dat graag van u.

We hebben de ambitie om de beweging die met het IBP is ingezet de komende jaren verder te versterken. Gemeenten zijn in sommige IBP-trajecten al nauw betrokken en een aantal gebruikt het gedachtegoed van het IBP uitdrukkelijk in de interbestuurlijke (regionale) samenwerking. De VNG kan u verder ondersteuning bieden bij het vormgeven hiervan.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

mr J.H.C. van Zanen
Voorzitter